

Ministerie van Infrastructuur
en Waterstaat

Nitraatrichtlijn en KRW

Een 'hoorcollege'

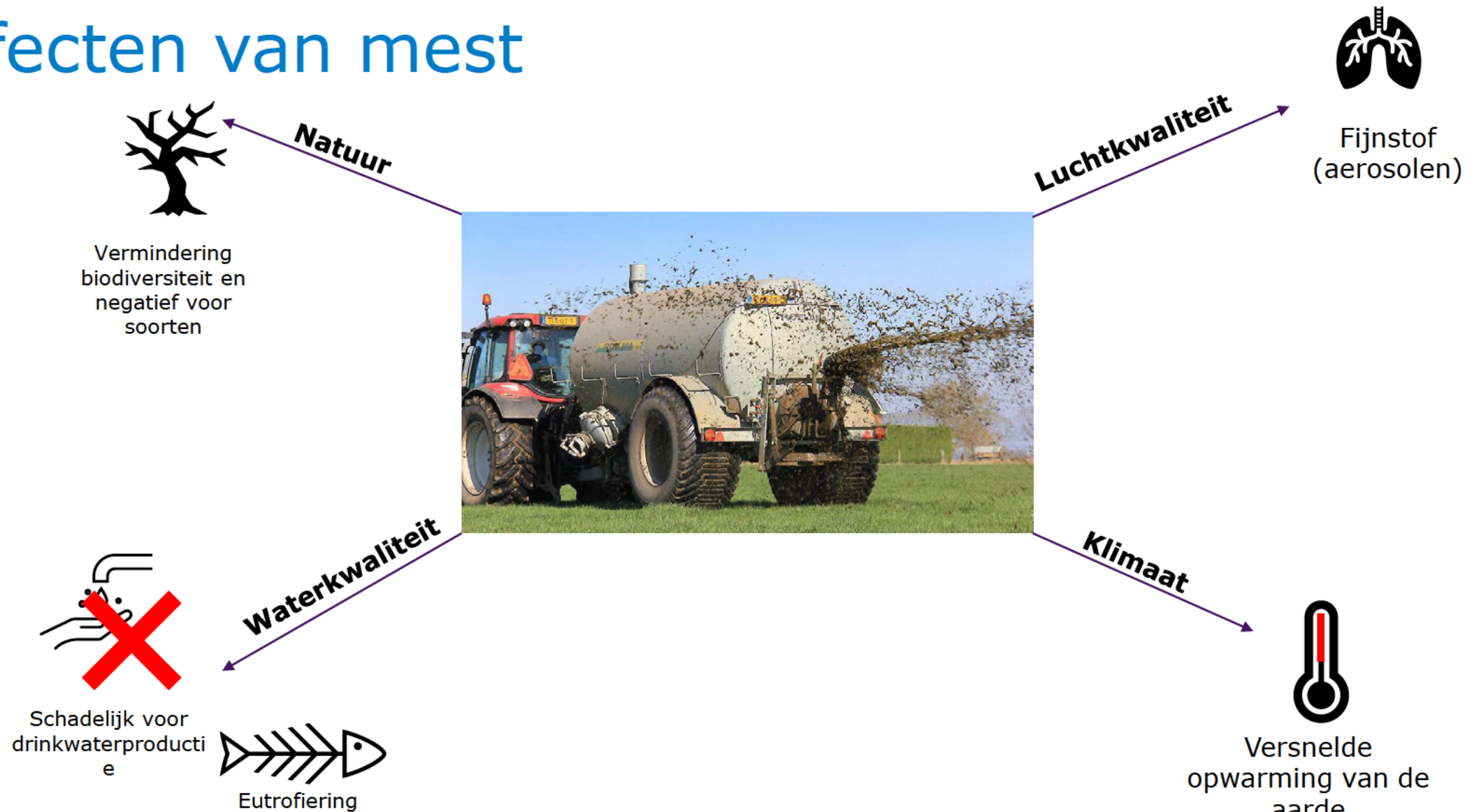

Inhoud presentatie

- › Effecten van mest
- › Juridische eisen richtlijnen
 - KRW
 - Nitraatrichtlijn (en derogatie)
 - Verhouding
- › Inhoud actieprogramma's
 - Verschillen tussen AP7 en AP8
 - Regionale verschillen
 - NV-gebieden en aandachtsgebieden
 - Doelsturing
- › Wat vinden de instellingen ervan? (WEnR, PBL, CieMER, LA, EC)
- › Vervolg (redeneerlijn, iets weg te geven?, opties)

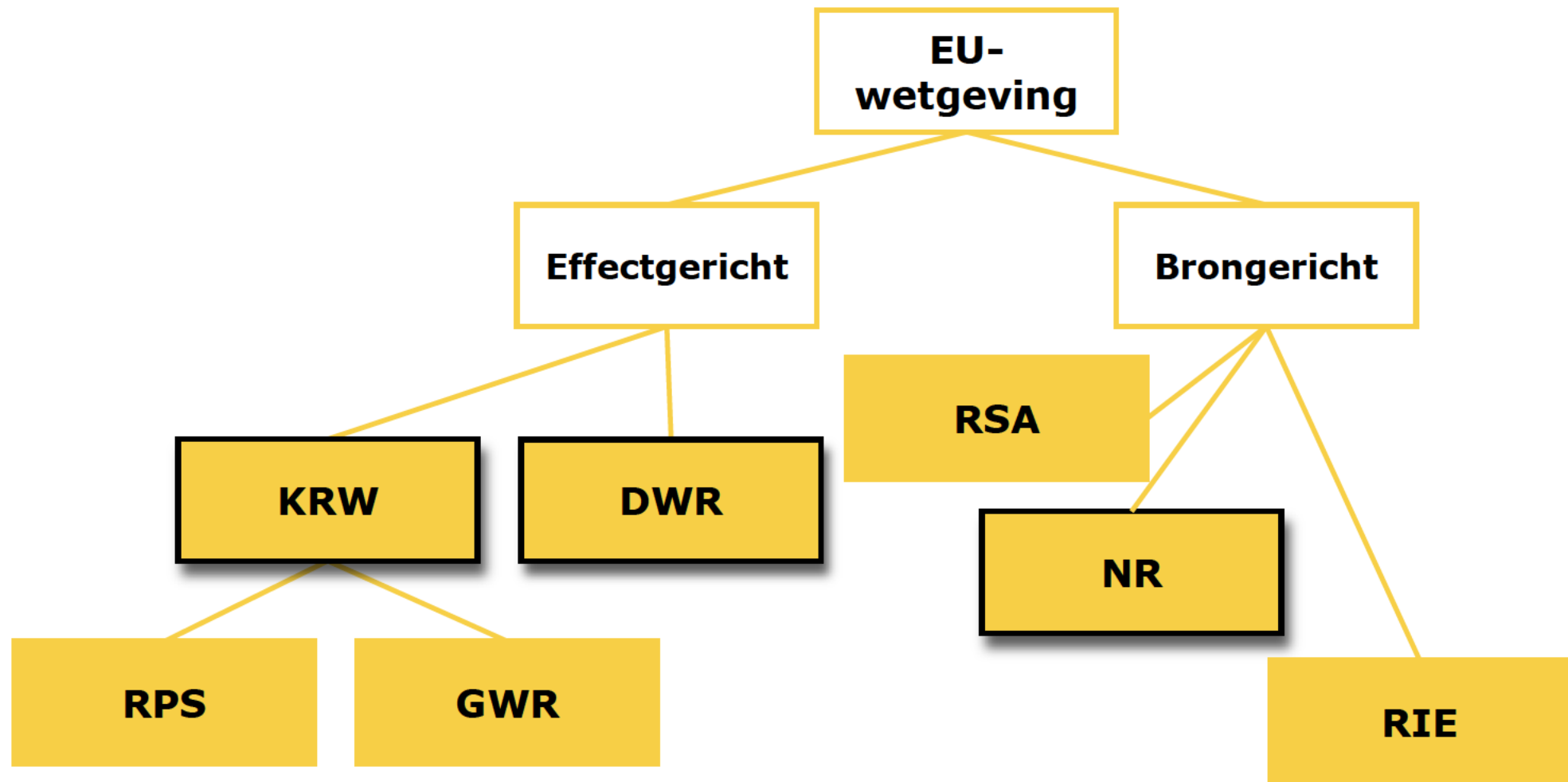

Effecten van mest

Diverse richtlijnen: bron- en effectgericht

Kaderrichtlijn Water (KRW)

- › Twee hoofdverplichtingen:
 - Verbeterdoelstelling ('goede toestand') te bereiken per 2015, uitgewerkt in allerlei normen (voor stoffen, organismen, etc.)
 - Achteruitgangsverbod (ook *tijdelijke* achteruitgang verboden)
 - Stoffen mogen geen normen overschrijden, of geen voorzienbare concentratieverhoging hebben als norm al overschreden is
 - Organismen mogen niet in slechtere klasse komen, of niet verslechteren als ze al in laagste klasse zitten
- › Resultaatsverplichtingen, die gelden voor elk grondwaterlichaam en elk **KRW**-oppervlaktewaterlichaam, behalve als een uitzondering geldt
- › Uitzonderingen (strengere randvoorwaarden):
 - Doelfasering (tot 2027 wegens maatregelen die onhaalbaar of te kostbaar waren)
 - Doelverlaging (als onhaalbaar of te kostbaar)
 - Landsadvocaat: juridisch groot risico of in 2027 uitzondering kan worden ingeroepen voor landbouw
 - Uit NPLG en Transitiefonds bleek immers haalbaarheid en betaalbaarheid

KRW-normen relevant voor mest

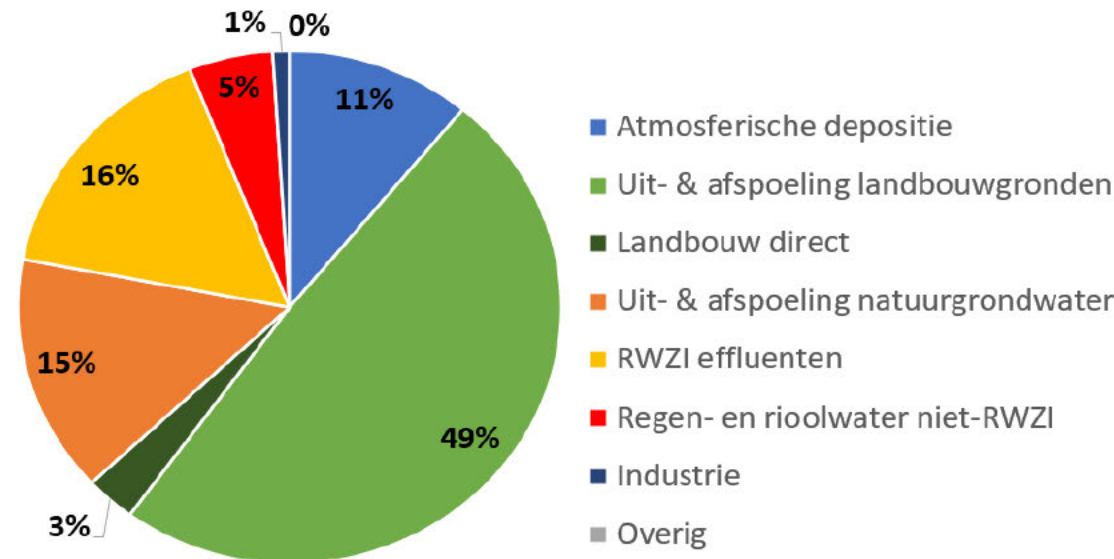
- Grondwaterlichamen:
 - 50 mg/l nitraten (Grondwaterrichtlijn, afkomstig uit Drinkwaterrichtlijn);
 - 2,0 mg/l fosfor-totaal (nationale norm o.g.v. KRW)
- KRW-oppervlaktewaterlichamen, nutriënten:
 - normen voor totaal-N en totaal-P
 - Wisselende waarden, vaak 2,3/2,8 mg/l totaal-N en 0,11/0,14 mg/l totaal-P
 - Bepalen wanneer eutrofiëring kan optreden
- KRW-oppervlaktewaterlichamen, biologie:
 - Normen voor waterplanten, vis, andere organismen
 - Verschillend per waterlichaamtype

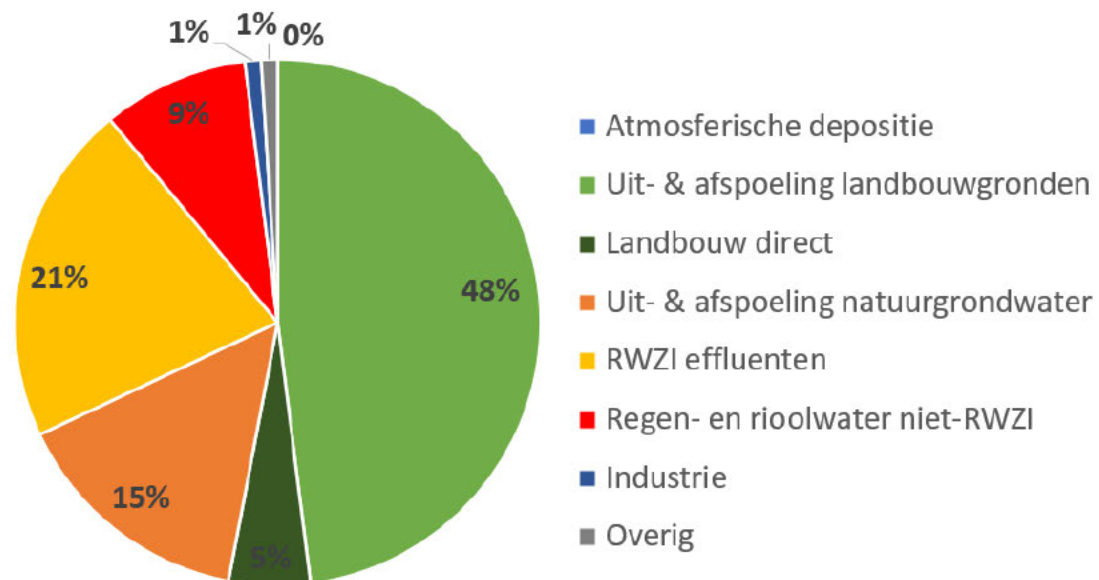
Doelbereik en bronnen

- > In 41% van de waterlichamen wordt doel voor Stikstof (N) niet gehaald (te veel voedingsstoffen in het water).
- > In 46% van de waterlichamen het doel voor fosfaat (P) niet.
- > Belangrijkste bron: landbouw
- > Daarnaast: een deel van de waterlichamen op de grens wordt beïnvloed door water uit buitenland

Overzicht bronnen stikstof (N)

Overzicht bronnen fosfaat (P)

Nitraatrichtlijn

- Doel: verminderen/voorkomen waterverontreiniging door nitraten uit agrarische bronnen
- Identificeren van wateren die door agrarische verontreiniging worden beïnvloed:
 - Zoet oppervlaktewater dat gebruikt wordt voor drinkwaterproductie en meer nitraat bevat dan Drinkwaterrichtlijn (dus 50 mg/l);
 - Grondwater dat meer nitraat bevat dan 50 mg/l;
 - Oppervlaktewater dat eutroof is of dreigt te worden (zie normen KRW)
- Nationale Actieprogramma's (vierjaarlijks), nu 7e AP (2022-2025)
 - Moeten die doelen bereiken (jurisprudentie over 50 mg/l grondwater)
- Geen norm voor waterkwaliteit, alleen brongerichte norm: max. 170 kg N/ha dierlijke mest. Verplichte maatregel in actieprogramma, tenzij **derogatie**

Derogatie

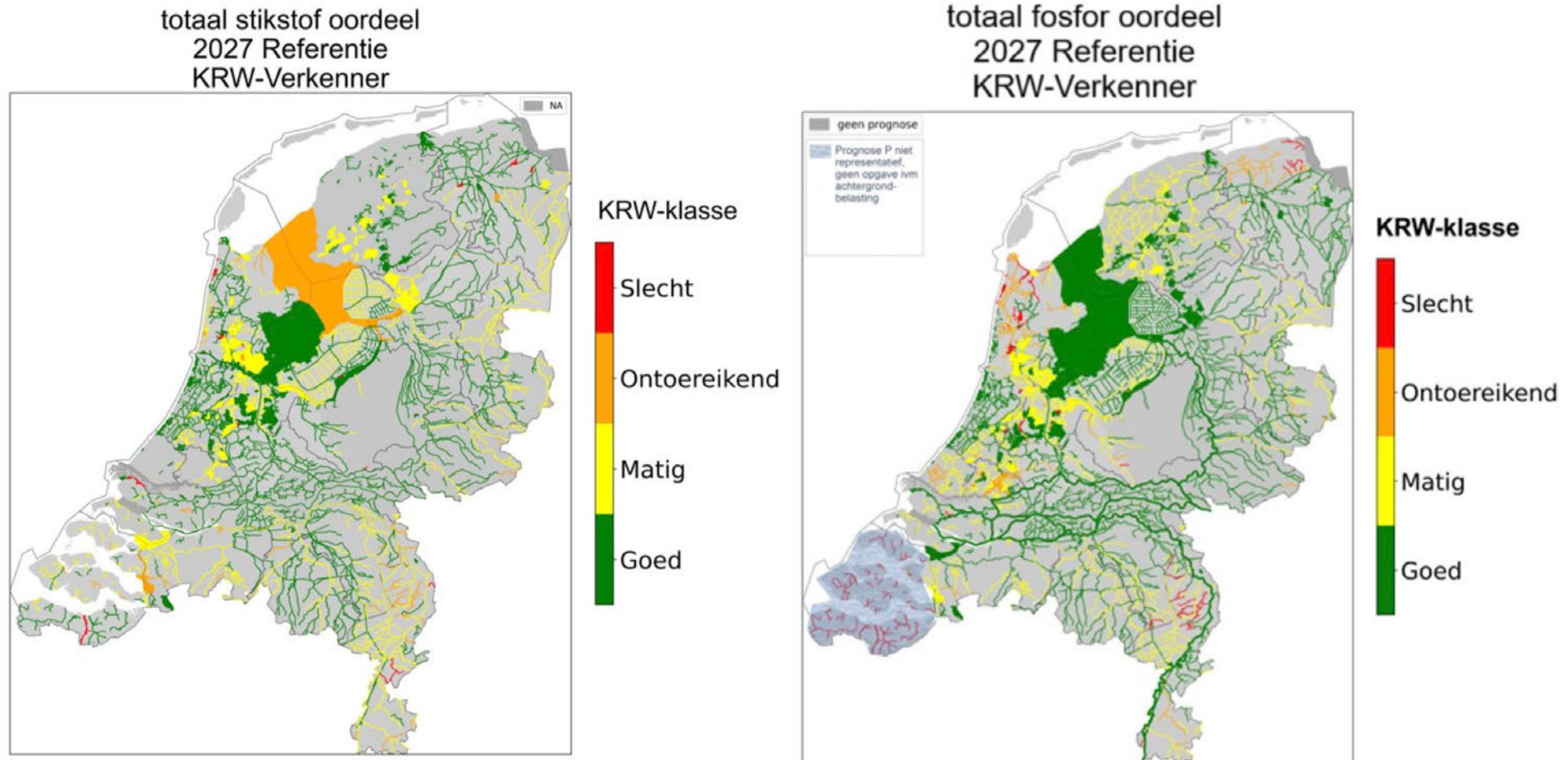
- › Verzoek van lidstaat om af te wijken, dus meer dierlijke mest toepassen dan max. 170 kg N/ha
- › Commissie moet instemmen en kan voorwaarden verbinden aan verlenen derogatie
- › Derogatiebeschikking 2022 -2025 (Uitvoeringsbesluit 2022/2069/EU)
 - Aanwijzing NV-gebieden (gebieden die verontreinigd zijn door nitraten en fosfor uit agrarische bronnen, of dat gevaar lopen en een stijgende tendens vertonen, of eutroof zijn, of dreigen te worden)
 - In NV-gebieden geldt een korting van 20% op de bemestingspercentages die gepubliceerd zijn in 7^e AP
- › Derogatiebeschikking loopt af op 1-1-2026. Tenzij opnieuw derogatie:
 - Geen afwijkmogelijkheid meer van 170 kg N/ha dierlijke mest
 - Geen expliciete verplichting meer van Commissie tot aanwijzing NV-gebieden

Verhouding Nitraatrichtlijn en KRW

- › Op grond van de Nitraatrichtlijn moet een actieprogramma de nodige maatregelen bevatten om – wat de emissie van nitraten betreft – te voldoen aan de doelen van de KRW
 - Voor grondwater en oppervlaktewater (NB: veel strenger dan 50 mg/l waarop nu gemikt wordt met 8^e AP)
- › Op grond van de KRW mag een programma niet leiden tot het niet tijdig voldoen aan de verbeterdoelstelling (totaal-P dus ook van belang) of tot achteruitgang van de toestand, in geen enkel waterlichaam
- › Dit is de juridische lat waarlangs het 8e AP gelegd moet worden

Voorspeld KRW-doelbereik in 2027 mét alle maatregelen 7e AP (incl. addendum)

Afbeelding 3-5 Totaal stikstof in 2027 (links), totaal fosfor in 2027 (rechts).

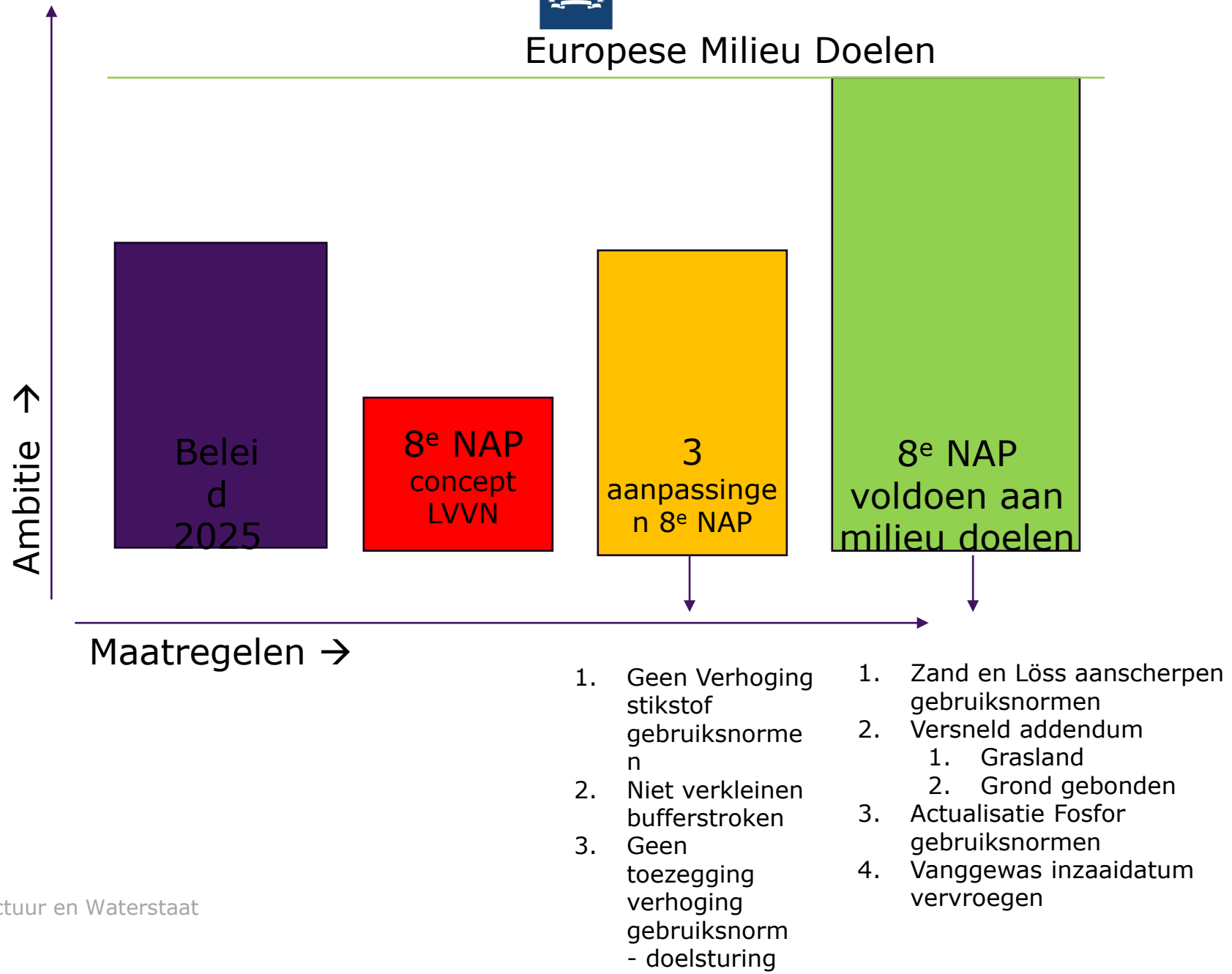

Verschillen 7^e AP en 8^e AP

- 7^e AP: generieke gebruiksnormen, gebieden met extra korting gebruiksnormen, bescherming water via bufferstroken, addendum (o.a. grondgebondenheid, graslandnorm, beekdalen)
- 8^e AP: nieuwe maatregelen met negatief effect op milieudoelen:
 - verhoging van de gebruiksnorm voor bepaalde gewassen
 - waar de gebruiksnormen hetzelfde blijven, vervalt de 20% korting in gebieden die niet langer NV-gebieden zijn
 - Geen maatregelen meer voor fosfor
 - versmallen van mestvrije bufferstroken in bepaalde gebieden
 - toezegging gebruiksnorm te verhogen als aan voorwaarden doelsturing is voldaan
 - geen addendum
 - te rooskleurige uitgangspunten (overbenutting bestaat niet, gemiddeld weerjaar, atmosferische depositie komt niet uit landbouw, etc)

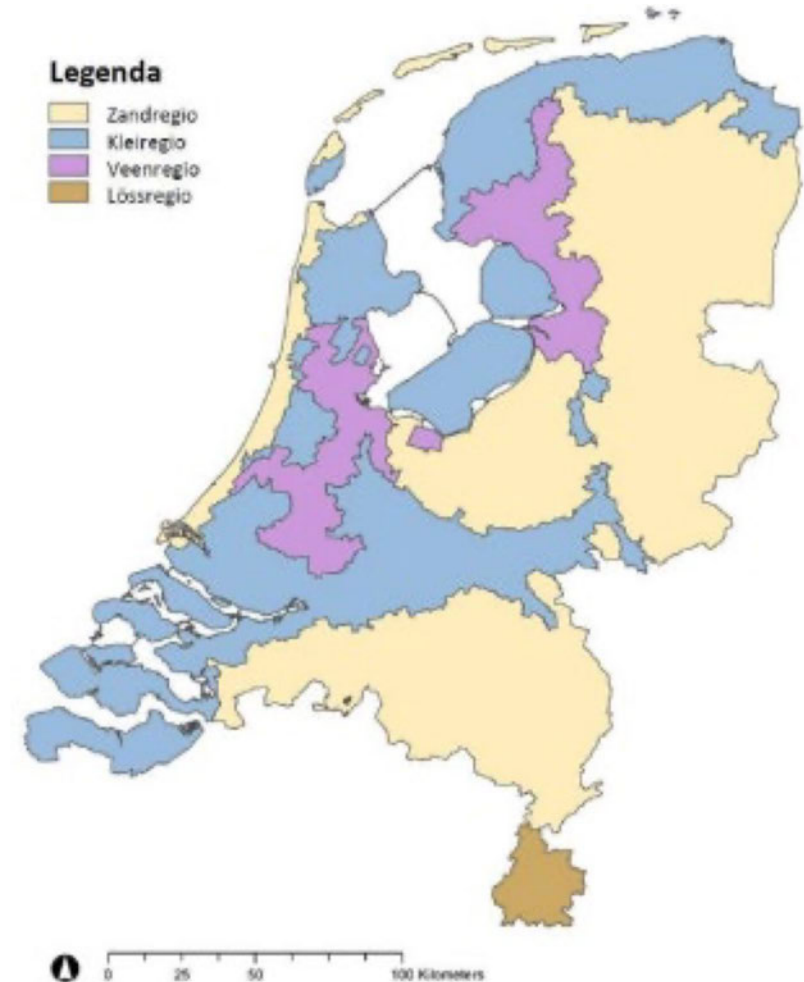
Europese Milieu Doelen

Hoe werkt dat uit in gebieden?

- Maximaal 50 mg/l nitraat:
 - Kleiregio en de Veenregio: onder doel van maximaal 50 mg/l.
 - Voor Zand Noord en Zand Midden doelbereik gebiedsgemiddeld gehaald.
 - Voor Zand Zuid en de Lössregio wordt in alle rekenvarianten gebiedsgemiddeld niet aan het doel voldaan.
- NB: nitraatrichtlijn gaat niet alleen over 50mg/l nitraat, maar ook over tegengaan eutrofiering!
 - 8e AP versoepelt alleen waar doelen wel gehaald zouden worden, maar dat is alleen gekeken vanuit grondwater
 - Daarom neemt uitspoeling van stikstof naar oppervlaktewater overal toe, behalve in de regio Zand Zuid en Löss (waar grondwater zeker niet voldoet)
- NB2: voor KRW is meer nodig (niet alleen gebiedsgemiddeld maar ook per waterlichaam geen achteruitgang maar ook nog verbetering oppervlaktewaterkwaliteit)
- NB3: te rooskleurig berekend

Van NV-gebieden naar aandachtsgebieden

Nutriënten verontreinigde gebieden Nederland per 2024

- Aangewezen gebieden sinds 2023
- Nieuwe aangewezen gebieden per 2024
- Eerder aangewezen gebieden die nu niet meer met nutriënten verontreinigd zijn

Bij de regeling tot publiceren regeling in december 2023, worden locaties bijgevoegd waarop op personeelniveau te zien is of betroffend persoon in een NV-gebied ligt. Uiterlijk half februari kan de boer dit aanhouden op Mijnperken.nl.

9 december 2023 | Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Aandachtsgebieden stikstof

Oordeel september 2025 o.b.v. data waterkwaliteitsportaal 2019-2024

0 25 50 75 100 km

26 september 2025

Deze kaart is gemaakt aan de hand van het toetsingskader en op basis van data van het waterkwaliteitsportaal 2019-2024.

Oordeel N september 2025

- Geen aandachtsgebied stikstof
- Aandachtsgebied stikstof cat. 1
- Aandachtsgebied stikstof cat. 2

Vrijwel overal toename gebruiksnormen

Tabel 2.3 Overzicht van de stikstofgebruiksnormen in de Referentie en de voorgenomen stikstofgebruiksnormen in maatregelpakket 8AP9 voor een aantal gewassen. Tussen haakjes zijn de stikstofgebruiksnormen die in de Referentie gelden voor percelen in een NV-gebied.

Regio	Grasland: beweiden		Maïs		Suikerbieten		Consumptieaardappelen		Wintertarwe	
	REF	8AP9	REF	8AP9	REF	8AP9	REF	8AP9	REF	8AP9
Zand Zuid	250 (200)	221	112 (90)	90	116 (93)	83	208 (166)	160	160 (128)	128
Zand Midden	250 (200)	268	140 (112)	157	145 (116)	128	260 (208)	247	160 (128)	162
Zand Overig ¹	250 (200)	268	140 (112)	157	145 (116)	145	260 (208)	260	160 (128)	162
Lössregio	250 (200)	221	112 (90)	90	116 (93)	93	204 (163)	163	190 (152)	152
Kleiregio	345 (276)	345	185 (148)	185	150 (120)	150	275 (220)	375	245 (196)	245
Veenregio	265 (240)	265	150 (120)	150	145 (116)	145	270 (216)	270	160 (128)	160

1. Zand Overig zijn de Zandgebieden Zand Noord en Zand West.

Doelsturing

- › Goed idee, maar alleen als aan randvoorwaarden is voldaan
- › 8e AP:
 - Alleen doelsturing voor grondwater
 - Agrariërs die meedoen aan ingroeipad kunnen uitzonderingen krijgen op maatregelen (gebruiksruimte stikstofgebruiksnormen, vanggewassen per 1 oktober, rotatie rustgewassen) als ze op perceelniveau aan streefdoel voldoen
- › IenW:
 - Streefwaarden zijn bepaald op basis van gebiedsgemiddelde (bedrijven die norm overschrijden en bedrijven die daaronder blijven)
 - Versoepelen streefwaarden op percelen die voldoen, brengt het gemiddelde omhoog. De evenknie van aanscherpen waar niet wordt voldaan, ontbreekt
 - Als je doelen nog niet haalt, en doelsturing kan alleen tot versoepeling leiden, dan weet je zeker dat je de doelen nooit gaat halen
 - Onvoldoende gegevens bekend. Niet nu al concreet extra gebruiksruimte toezeggen op basis van nog te bepalen prestaties op perceelsniveau
 - Dit gaat agrariërs nooit echt helpen, want vanuit oppervlaktewater zullen aanvullende beperkingen blijven gelden

Reacties onderzoeksinstellingen

- › WEnR (Wageningen Environmental Research):
 - Voor Zand Zuid en de Lössregio wordt in alle rekenvarianten niet aan het doel van nitraatrichtlijn voldaan.
 - De ammoniakemissie neemt toe met 2,5 kiloton, NO-emissie neemt toe met ongeveer 0,8 kiloton NO, lachgasemissie neemt toe met 0,3 kiloton N₂O
- › Advies van de Commissie MER:
 - Voor alle varianten geldt dat in verschillende regio's de normen voor grond- en oppervlaktewaterkwaliteit niet worden gehaald.
 - Dat significante negatieve gevolgen voor Natura 2000-gebieden niet op voorhand uitgesloten kunnen worden.
- › PBL: het 8e AP bevat versoepelingen, de vraag is of dat verstandig is. Een passende beoordeling ontbreekt, ammoniakemissie neemt met 2,5 kiloton toe.
- › Landsadvocaat aan LVVN:
 - duidelijk risico dat een rechter een streep zal zetten door de in het concept 8e AP voorgenomen verruiming van de stikstofgebruiksnormen, versmalling van bufferstroken en de korting binnen de aandachtsgebieden
 - de belangen van derden en de evenredigheid van de maatregel vereisen ook dat niet zonder deugdelijke wetenschappelijke onderbouwing te stringente maatregelen worden genomen.
- › Internationale en diplomatieke belangen
- › Unie van Waterschappen: maatregelen 8e AP onvoldoende om de waterkwaliteitsdoelen te halen
 - 12 december: Het vaststellen van het Actieprogramma in de huidige vorm vindt de Unie onacceptabel

Redeneerlijn

- › Conclusie: 8^e AP is niet in lijn met KRW en Nitraatrichtlijn, dit wordt gesteund door alle instellingen
- › We moeten de ammoniakuitstoot uit de landbouw verminderen (MCEN) en hiermee verhogen we die juist (oplossing 'stikstofslot' verder uit beeld). 8^e AP mogelijk in strijd met Habitatrichtlijn
 - **Procesbelang van de staat**
- › 8^e AP mogelijk in strijd met de Richtlijn Luchtkwaliteit
- › Effecten op klimaatverandering niet goed onderzocht maar waarschijnlijk negatief

Opties voor vervolg

- › 8^e AP zo doorzetten: slecht voor water, lucht en natuur, juridische procedures lijken een zekerheid
- › 8^e AP aanpassen:
 - Alle versoepelingen eruit, nodige verbeteringen toevoegen voor KRW-doelen
 - Enige dat we kunnen weggeven: gaan meten en experimenteren met doelsturing (maar niet vooruitlopen op versoepelingen)
- › 8^e AP uitstellen
- › Nader onderzoek
 - Let op juiste vraagstelling!